

Гуртовенко Н. В. кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-5926-8736>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Дана стаття присвячена розвитку емоційної сфери дітей. Провідними методами у вивченні проблеми є спостереження, анкетування, психологічне тестування. У статті розглядається роль освітніх установ у розвитку емоційної сфери дітей, а також визначаються форми сприяння розвитку емоційного благополуччя дитини (вправи, ігри, тренінги).

Ключові слова: емоції; дитина; агресія; тривожність; малюнок.

Вступ. Психічний розвиток дитини визначається емоційним благополуччям. Однак серед типових дитячих емоцій нерідко істотне місце займають не тільки позитивні, але і негативні емоції, які негативно впливають як на загальний психологічний настрій дитини, так і на діяльність, в тому числі навчальну. В результаті чого можна говорити не про одну емоцію страху або тривожності, а про цілий їх комплекс, який охоплює свідомість дитини практично цілком і тим самим зумовлює поведінку і діяльність, часто досить неефективно.

Актуальність теми визначається і широкою поширеністю емоційних комплексів серед молодших школярів. Вони є причиною виникнення неврозів і різних психічних розладів. У зв'язку з цим в даний час психологами і терапевтами використовуються найрізноманітніші методи корекції емоційно-особистісних розладів у дітей, одним з яких є малювання.

Багато різних обставин в сучасному світі не дозволяє задовольняти потребу дитини в творчості. Довгі години перед телевизором, віртуальний світ комп'ютера, особливо ворожі для творчості. Це не робить дітей щасливими. Схвалення творчого вираження, необхідно сьогодні більш ніж коли-небудь раніше.

Образотворча діяльність, в свою чергу, здатна виражати неусвідомлювані змісту психічного життя дитини. Вона виступає найважливішим інструментом комунікації дитини, дозволяючи заповнити дефіцит спілкування і побудувати більш гармонійні відносини із зовнішнім світом.

Саме через малюнок дитини можна здійснити не тільки діагностику актуальних емоційних проблем особистісного характеру, а й досить успішно проводити їх корекцію. У творчості втілюються почуття, надії і страхи, очікування і сумніви, конфлікти і примирення. Творчі можливості дитини, реалізовані в процесі малювання – це розвиток, інтелектуальне, емоційне, розкриття творчого потенціалу, дають можливість подолати обмеження, викликані хворобою або травмами.

Мета дослідження. Визначити вплив творчих проявів як засобів профілактики та корекції психологічних проблем молодших школярів.

Теоретичне підґрунтя. В сучасній психологічній літературі мистецтво досить часто розглядається як техніка, яка використовується для вираження своїх думок та ідей. Мистецтво має здатність вирішувати соціальні та особисті питання, які особливо важливі для людини, яка малює. Це дозволяє нам використовувати уяву, щоб висловити думки, бажання та можливі конфліктні ситуації, які можуть виникати в процесі життєдіяльності. Мистецтво часто розглядається як невизначене і невимірне через численні форми, що надає йому відчуття таємниці в суспільстві (Dissanayake, 1988).

Психотерапевти, досліджуючи патологічні зміни у розвитку дитини, можуть робити висновки по малюнках дитини. Дитина, малюючи виражає образи або фігури, а також своє зображення, що дає можливість висловлювати негативні емоції. Крім того, розвиток знань про значення

елементів малюнка, важливими стають при оцінці та лікуванні дітей.

Згідно літературних джерел в результаті стихійного лиха, побутового чи сексуального насильства можливе виникнення в дітей посттравматичного стресового розладу. За дослідженнями, симптоми посттравматичного стресового розладу супроводжуються відчуттями повторного переживання травматичної події (наприклад, кошмари і нав'язливі думки), уникання травматичних спогадів, негативними змінами когнітивних здібностей та настроїв. Такі розлади досить часто супроводжуються мимовільними нав'язливими думками, спогадами про травматичні події та психологічним стресом. В такому стані діти часто стають агресивними по відношенню до інших, намагаються уникати місць або людей, які нагадують про їх травму.

У нашому дослідженні ми будемо говорити про комплекси, які властиві звичайним дітям, чий розвиток відбувається в рамках норми. Коротко зупинимося на тому, як можуть проявлятися емоційні порушення. Найчастіше до психолога звертаються батьки молодших школярів, з підвищеним рівнем тривожності і страхами, а також з ознаками агресії.

Однак поряд з такими страхами існують інші, стійкі невротичні страхи. Це страхи, з якими не може впоратися ні дитина, ні дорослий. Вони служать сигналом неблагополуччя, говорять про нервову та фізичну ослабленість дитини, неправильній поведінці батьків, незнанні ними психологічних і вікових особливостей, про наявність у них самих страхів, конфліктних відносин в сім'ї. Вони болісно загострені або зберігаються тривалий час, спотворюючи особистість дитини, негативно впливаючи на розвиток емоційно-вольової сфери і мислення. Це той випадок, коли дитина потребує професійної допомоги психолога [2].

Так, Т.Г. Казакова[3], К. Д. Ушинський[6] відзначають, що стан внутрішнього «Я» дитини відображається в продуктах творчості, позбавляючи від надмірної напруги та внутрішньо особистісного конфлікту. Малюючи, ліплячи, танцюючи, дитина отримує можливість не тільки зменшити зайве збудження, тривожність, агресивність,

недовіру до навколишнього світу, а й набути впевненості в собі та успіх, а також пов'язані позитивні переживання та зразки поведінки.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що емоційна сфера молодших школярів характеризується нестійкістю і динамічністю, але основною особливістю її є поява негативних емоційних станів: тривожність, підвищена емоційна напруженість дитини, яка призводить до зниження активності та стійкості поведінки, деструктивної поведінки у формі агресивності, наявність почуття страху, агресії, які згодом можуть призвести до формування негативних новоутворень особистості.

Методи дослідження.

При проведенні психологічного дослідження використовувався наступний психодіагностичний інструментарій:

- для виявлення рівня тривожності – проективний Тест тривожності (Р. Темпл, М. Доркі, В. Амен), який допомагає визначити загальний рівень тривожності дитини;
- для діагностики агресивності – проективна методика «Кактус»;
- за допомогою анкетування батьків виявлялися поведінкові порушення – агресивність і тривожність дитини.

Результати і обговорення.

Ми з дитинства стикаємося з тим, що страх і тривожність є найбільш небезпечними з усіх емоцій. Значна кількість досліджень, присвячені страху та тривожності, створюють підстави для подальшого розуміння цих важливих емоцій. Психолого-педагогічної літератури з даної проблеми розроблено досить багато, але вона свідчить про те, що вивчення страхів і тривожності учнів молодших класів вельми актуальна.

В нашій країні зростає інтерес до застосування арт-терапії як методу корекції в практичній психології. Арт-терапія використовується як засіб гармонізації та розвитку психіки людини, а особливо дитини через заняття художньою творчістю.

Це новий метод психокорекції, що використовує художні прийоми і творчість, орієнтований на властивий кожній людині внутрішній потенціал, де робиться акцент на природний прояв почуттів, настроїв, емоцій.

Аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень показав, що даний метод сприяє підвищенню самооцінки, навчає позбавлятися від негативних емоцій, зокрема дуже ефективний для корекції емоційних порушень у дітей.

На сьогодні існують різні думки про те, чи має арт-терапія позитивний вплив на життя людей та формування особистості, надійність та валідність більшості досліджень не завжди підтверджують таке твердження.

Демонстрація того, що арт-терапія позитивно впливає на формування особистості молодших школярів, ускладнюються недостатністю емпіричних досліджень у цій галузі. Незважаючи на недостатність вивчення впливу арт-терапії, вона залишається корисним інструментом для поліпшення емоційного життя дитини. Художнє самовираження дозволяє молодшим школярам відображати негативні ситуації таким чином, щоб їх було легше передавати.

Також арт-терапевтичні засоби досить часто використовуються при лікуванні психологічних порушень, що дозволяє глибше зрозуміти їх. Цей специфічний тип терапевтичного процесу дає можливість дітям по-новому глянути на психотравмуючу ситуацію. Досить часто такий метод розглядається як спосіб переосмислення та інтеграції травматичного досвіду, допомогти впоратися із травматичною подією.

Т. С. Комарова[4], Л. Д. Лебедева[5] підкреслюють роль арт-терапевтичного процесу в підвищенні адаптаційних можливостей дитини, особливо молодших школярів. Тому корекційні можливості арт-терапії як засобу профілактики та корекції психологічних проблем мають величезний потенціал.

Таким чином, дослідники відзначають, що в молодшому шкільному віці відбувається зміна способу і стилю життя: нові вимоги, нова соціальна роль учня, принципово новий вид діяльності – навчальна діяльність. Дитина опиняється на межі нового вікового періоду. З фізіологічної точки зору – це період фізичного становлення, коли діти швидко ростуть, спостерігається дисгармонія у фізичному розвитку, що досить суттєво випереджає нервово-психічний розвиток

дитини, що позначається на тимчасовому ослабленні нервової системи. Виявляються підвищена стомлюваність, занепокоєння, відзначаються мінливість настроїв, емоційна нестійкість. У поєднанні з неправильним вихованням, фізіологічними якостями, такі особливості можуть викликати емоційні порушення.

Емоційний комплекс – емоції різної спрямованості, що надають мотиваційне забарвлення сигналам зовнішнього середовища, які активізуються одночасно.

Коли мова заходить про тривожність і страх, то різні автори вказують на різні критерії їх розрізнення. Можна виділити п'ять найбільш відомих і описаних у психологічній літературі критеріїв, що дозволяють розмежувати ці поняття [1, с.96].

Для діагностики тривожності дітей використовується «Тест тривожності» Р. Темла, М. Доркі, В. Амена. Методика дозволяє виявити тривожність по відношенню до ряду типових для молодшого школяра життєвих ситуацій взаємодії з іншими людьми, де така якість особистості проявляється найбільшою мірою.

Після обробки та інтерпретації даних вдалося виявити групу молодших школярів з високим і середнім рівнем тривожності та їх процентне співвідношення.

Високий рівень тривожності мають 10 дітей (6 хлопчиків і 4 дівчинки), що становить 30% і 20% відповідно, середній рівень тривожності мають 8 дітей (5 хлопчиків і 3 дівчинки) – це 25% і 15%, відповідно низький рівень тривожності мають двоє дітей (1 хлопчик і 1 дівчинка), що становить 10%.

В основному діти переживають тривожність, викликану стресовими ситуаціями (укладання спати, точне виконання вимог дорослих, агресія з боку інших дітей, покарання та ін.). Крім того, тривожність носить і особистісний характер, коли дитина стабільно стикається з розбіжностями між своїми реальними можливостями і високим рівнем досягнень, яких чекають дорослі.

У процесі дослідження, діти, з високими показниками тривожності проявляли занепокоєння, невпевненість в собі, правильності своїх відповідей. Їх цікавило, що і як відповідали інші діти,

проявляли шкідливі звички невротичного характеру – гризли нігті, покусували нижню губу. У деяких з цієї категорії дітей можна було спостерігати фізіологічні ознаки підвищеної тривожності – частіше дихання, вологі долоні, проявлялася гіперемія в області обличчя і шиї.

Також, розподіл випробовуваних в залежності від рівня тривожності ми бачимо, що більшість хлопчиків мають високий та середній рівень тривожності (55%), тобто характерна постійна присутність факторів, яким дитина змушена протистояти. Дія цих факторів ще не визначає загального самопочуття дитини, але все частіше доводиться відчувати напругу в тих ситуаціях взаємодії, в яких інші почувають себе впевнено.

Для високого рівня тривожності характерно виражені емоційні стани особистості, що веде до прояву стану тривоги (занепокоєння) в різних життєвих ситуаціях. Висока тривожність проявляється в оцінюванні явищ, предметів, подій, об'єктивно безпечні сприймаються як загрозливі, з подальшим переживанням стану тривоги. Тривожні люди бояться труднощів, відчувають себе невпевнено в групі.

У найменшій мірі представлений низький рівень тривожності, причин для занепокоєння немає. Невизначені ситуації сприймаються відповідно зовнішнім обставинам.

Таким чином, у більшості молодших школярів рівень тривожності має високі показники, що свідчить про недостатність емоційної пристосованості дитини до тих чи інших життєвих ситуацій. При інтерпретації даних тривожності, розглядаємо таку властивість як прояв негативного емоційного досвіду, що перешкоджає нормальному емоційному розвитку.

Для визначення рівня агресивності нами використовувалася проективна методика «Кактус» (М. А. Панфілової).

Дана методика призначена для дослідження емоційно-особистісної сфери дитини, для визначення стану емоційної сфери молодшого школяра, наявність агресивності: її спрямованість та інтенсивність.

В результаті отриманих результатів, ми розподілили досліджуваних по групах ознак,

всі малюнки дітей, які були згруповані за характерними ознаками:

- у першу групу – увійшли малюнки дітей (55%), що демонструють агресію на фоні демонстративної поведінки, в них простежуються наступні ознаки: великий малюнок, розташований в центрі листа, наявність голок, особливо їх велика кількість, сильно стирчать, довгі, близько розташовані один до одного, сильний натиск олівця, уривчасті лінії, переважання внутрішнього штрихування;

- у другу групу – були включені малюнки (30%), що демонструють агресивність на фоні невпевненості в собі і відображають: маленький малюнок, розташований внизу листа, розташування «зигзагів» по контуру або всередині кактуса, велика кількість голок сильно стирчать і близько розташованих один до одного, переважання внутрішнього штрихування, переривчасті лінії;

- у третю – саму незначну групу увійшли малюнки (15%), що відповідають нормі прояву агресії, як захисного механізму психіки.

Таким чином, більшість малюнків дітей демонструють наявність агресії як несприятливого варіанту розвитку особистості дитини, що відображають підвищену емоційну напруженість дитини, яка призводить до деструктивної агресивної поведінки, формування негативного ставлення молодшого школяра до навколишньої дійсності.

За результатами проективної методики в середньому характерні низькі показники відкритості та оптимізму, і досить високі показники стану емоційної сфери:

- підвищений рівень агресії – 14 дітей;
- тривожність – 17 дітей;
- прагнення до захисту – 17 дітей;
- егоцентризм – 12 дітей;
- інтровертованість – 15 дітей.

Для підтвердження результатів дослідження була проведена анкета-опитувальник для батьків Анкета визначення рівня тривожності дошкільника та молодшого школяра (Лаврентьєва Г. П., Титаренко Т. М.). Щоб перевірити свої оцінки тривожності дитини, зроблені на основі спостережень, ми заповнили анкету самостійно, а потім запропонували її батькам дитини.

При цьому, за оцінкою батьків, 80% хлопців частіше згадують радісні події свого життя, а 20% батьків не можуть сказати про своїх дітей, які події хлопці частіше згадують. Під емоційним досвідом дитини розуміється емоційне проживання конкретної події або ситуації різного змісту. У 50% хлопців виявилися події, що викликали негативні емоційні реакції на високому рівні реагування (істерика, звинувачення оточуючих, емоційне збудження).

Під фактором емоційної напруженості розуміються прояви в повсякденній поведінці симптомів емоційної збудливості, емоційної загальмованості або ситуативної реактивності як негативних показників емоційного розвитку дитини. У 40% хлопчиків спостерігається емоційна збудливість, яка проявляється в необґрунтованих і тривалих ейфоричних настроях, які часто супроводжуються високою руховою активністю, що переходить в нав'язливі рухові комплекси. Емоційна загальмованість емоційних реакцій, відмовою від вербального спілкування при відсутності органічних уражень мовного апарату, а також деформується в приховану агресію. У 15% хлопців спостерігається ситуативна реактивність, що виявляється в яскравому відносно короткочасному емоційному реагуванні дитини на ситуації, пов'язані з негативними переживаннями.

За результатами анкетування та після бесіди з батьками була визначена група дітей для корекції з високим та середнім рівнем тривожності.

Знання і уявлення про почуття та емоції складають частину загального когнітивного розвитку дитини. Своєчасний емоційний розвиток передбачає наявність у дитини уявлення про основні емоційні модальності, які пізнаються за прикладом дорослих. За результатами дослідження ми отримали результати, що жоден із батьків не розповідає своїй дитині про почуття та емоції, тільки в залежності від ситуації інформацію отримують 75%, а 25% – якщо запитують самі.

Під емоційним полем розуміється комплекс особливостей емоційного реагування дитини при взаємодії з навколишньою дійсністю, людьми, батьками. При цьому тільки 50% батьків

вважають своїх дітей емоційними, інші або не знають, або важко відповісти.

Емоційний стиль дитини визначається на основі переважаючих емоційних станів. Емоційний стан диференціює емоційний фон дитини. Негативний емоційний фон у 50% хлопців, вони деконструктивно ставляться до себе або навколишнього середовища.

Під експресивністю розуміється мімічна виразність дитини при емоційному реагуванні. 75% батьків вважають, що можна по обличчю їх дитини здогадатися про почуття дитини, а 25% іноді здогадуються. Але при цьому 100% батьків вважають, що обличчя їхніх дітей виразні.

Підводячи підсумки отриманих даних можна зробити висновок, що ступінь участі батьків в емоційному розвитку дитини знаходиться на середньому рівні. Батьки не завжди звертають увагу на розвиток емоційних станів своїх дітей, а точніше не надають цьому факту значення.

Узагальнюючи дані отримані в результаті анкетування батьків дітей з різним ступенем тривожності, відзначимо що:

Високий рівень тривожності - 55,0% (11 дітей)

Середній рівень тривожності - 35,0% (7 осіб)

Низький рівень тривожності - 10,0% (2 дитини)

Дане дослідження дозволило зробити висновок про те, що більше половини дітей відчувають високий рівень тривожності, 35% – середній, і тільки 10% дітей мають низький рівень тривожності. Ці дані також були підтверджені методикою «Кактус» і за результатами анкетування дорослих.

Таким чином, в ході діагностики, в сукупності вищезазначених методик, виявилася група дітей (18 осіб) з високим рівнем тривожності і страхів, а також з високим ступенем агресії, і саме на роботу з цими дітьми в першу чергу і повинна бути спрямована подальша корекційна робота.

Крім того, необхідно відзначити, що при спостереженні за дітьми в процесі проведення діагностичних занять ми бачимо, що труднощі мають майже всі діти. Це супроводжується почуттям тривоги, незадоволеності. Свою незадоволеність вони компенсують потім у вільній грі, на

Питання психології

прогулянці, де проявляють себе агресивно, сердяться і т. д.

Висновки.

Результатами виконаного нами дослідження вивчення творчих проявів як засобу корекції та профілактики психологічних проблем молодших школярів дозволяють сформулювати наступні висновки: аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що арт-терапія як метод психолого-педагогічної корекції є найбільш ефективним засобом психокорекційного впливу на емоційну сферу дитини, дає вихід внутрішнім конфліктам та сильним емоціям, допомагає при інтерпретації переживань, сприяє усвідомленню відчуттів і почуттів.

Між тим, дослідження свідчать, що емоційна сфера молодших школярів характеризується нестійкістю і динамічністю, але основною особливістю її є поява негативних емоційних станів: тривожність, підвищена емоційна напруженість дитини, яка призводить до зниження активності та стійкості поведінки, деструктивної поведінки у формі агресивності, наявність почуття страху,

агресії, які згодом можуть, призводити до формування негативних якостей особистості.

Серед негативних переживань людини тривожність займає особливе місце. Хоча, певний рівень тривожності – природна і обов'язкова особливість активної діяльної особистості, у кожної людини існує свій оптимальний або бажаний рівень тривожності – це так звана корисна тривожність. Оцінка людиною свого стану є істотним компонентом самоконтролю і самовиховання.

Однак підвищений рівень тривожності є суб'єктивним проявом неблагополуччя особистості.

У дитини підвищений рівень тривожності та страху може свідчити про недостатню емоційну пристосованість до тих чи інших соціальних ситуацій. Це породжує загальну установку на невпевненість в собі. Крім того, тривожність істотно впливає на самооцінку дитини.

Таким чином, питання вивчення дитячої тривожності та страху займають значне місце в сучасній психології.

Список використаних джерел

1. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство [Текст]. Москва. Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. 160 с.: ил. (Психология для всех).
2. Горвиц Ю. М Новые информационные технологии в дошкольном образовании. ЛИНКО-Пресс, 2001. 328 с.
3. Казакова Т. Г. Развивайте у дошкольников творчество: пособие для воспитателей детского сада. *Просвещение*, 2007. 192 с.
4. Комарова Т. С. Детское художественное творчество: методическое пособие для воспитателей и педагогов: для работы с детьми 2-7 лет. Мозаика-Синтез. 2005. 118 с.
5. Лебедева Л. Д. Энциклопедия признаков и интерпретаций в проективном рисовании и арт-терапии. СПб.: Речь, 2006. 336 с.
6. Торшилова Е. М., Морозова Т. В. Развитие эстетических способностей детей 3-7 лет. М.: РОСМЭН, 2007. 141 с.

References

1. Venger A. L. Psikhologicheskie risunochnye testy: Illyustrirovannoe rukovodstvo [Tekst]. Moskva. Izd-vo VLADOS-PRYeSS, 2003. 160 s.: il. (Psikhologiya dlya vseh). (in Russian)
2. Gorvits Yu. M Novye informatsionnye tekhnologii v doskolnom obrazovanii. LINKO-Press, 2001. 328 s. (in Russian)
3. Kazakova T. G. Razvivayte u doskolnikov tvorchestvo: posobie dlya vospitateley detskogo sada. Prosveshchenie, 2007. 192 s. (in Russian)
4. Komarova T. S. Detskoe khudozhestvennoe tvorchestvo: metodicheskoe posobie dlya vospitateley i pedagogov: dlya raboty s detmi 2-7 let. Mozaika-Sintez. 2005. 118 s. (in Russian)
5. Lebedeva L. D. Entsiklopediya priznakov i interpretatsiy v proektivnom risovanii i art-terapii. SPb.: Rech, 2006. 336 s. (in Russian)
6. Torshilova Ye. M., Morozova T. V. Razvitie esteticheskikh sposobnostey detey 3-7 let. M.: ROSMEN, 2007. 141 s. (in Russian)

Резюме

Гуртовенко Н. кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології Уманського
державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ КОРРЕКЦИИ
ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ СФЕРЫ В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ**

Статья посвящена развитию эмоциональной сферы детей. Ведущими методами в изучении проблемы являются наблюдение, анкетирование, психологическое тестирование. В статье рассматривается роль образовательных учреждений в развитии эмоциональной сферы детей, а также определяются формы содействия развитию эмоционального благополучия ребенка (упражнения, игры, тренинги).

Ключевые слова: эмоции; ребенок; агрессия; тревожность; рисунок.

Summary

Hurtovenko N. PhD of psychological sciences,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF THE PROBLEM OF CORRECTION
OF THE EMOTIONAL SPHERE IN PRIMARY SCHOOL AGE**

Introduction. The problem of development of emotions and their role in the motives emergence as means of regulators of behavior control of a child constitutes one of the most important and complex issues of psychology and pedagogy. Any teacher, working with children in daily practice, constantly faces with the problem of emotional sphere development. Educational process in institution should provide emotional comfort, constant psychologically positive climate, humanist attitude, personality-oriented communication such conditions will guarantee a cheerful, active, emotional and positive condition of a child, his successful adaptation to future school environment. It is therefore necessary to develop the emotional sphere of the child.

This article focuses of a program for the development of emotional sphere of children and experimental study. Today it is very important to develop the emotional sphere of children. The article discusses the necessity and feasibility of this process, the presence of this problem in psychological and educational literature.

Purpose. To determine the influence of creative manifestations as a means of prevention and correction of psychological problems of younger schoolchildren.

Methods. Leading methods in the study of the discussed problem are observation, interviews, questionnaires, evaluating the experience of pedagogical activity, psychological testing and pedagogical experiment that allow to verify effectiveness of the program.

Originality. The article discusses the role of educational institutions in the development of emotional sphere of children; it also defines forms and methods for facilitating the expansion of the range of conscious emotions and development of child's emotional well-being (exercises, games, discussions, staging, theatrical story, training, therapeutic activities, etc.); criteria and levels of emotional sphere of children.

The urgency of this development is also justified by the need for modeling of healthy lifestyle of a modern child. In recent years, particular attention is paid to intellectual development but emotional sphere of modern children is characterized by weak will, aggressiveness, lack of emotional generosity.

Conclusion. An adult can control his emotions and feelings anyway. To the contrary, a child is unable due to impulsiveness and spontaneity. It is therefore necessary to develop child's sensibility, his emotional generosity, benevolence, empathy. Development of emotional sphere conditions health of children and young generation. Thus, the problem of development of emotions and their role in the motives emergence as means of regulators of behavior control of a child constitutes one of the most important and complex issues of psychology and pedagogy.

Key words: emotions; child; forms and methods; personality-oriented.

Received/Поступила: 06.11.21.